

Eilanden

Afkortingen

KB	Koninklijke Bibliotheek
GA	Gemeentearchief
GrA	Groninger Archieven
MBH	Museum 't Behouden Huys, West-Terschelling
MMR	Maritiem Museum Rotterdam
MTH	Museum Tromp's Huys Vlieland
NA	Nationaal Archief Den Haag
NHA	Noord-Hollands Archief
NSA	Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam
RAU	Rijksarchief Utrecht
RWT	Rijkswaterstaat Terschelling
UBA	Universiteitsbibliotheek Amsterdam
UBG	Universiteitsbibliotheek Groningen
UBL	Universiteitsbibliotheek Leiden
UBL BN	Collectie Bodel Nijenhuis (UBL)
UBU	Universiteitsbibliotheek Utrecht

UBW	Universiteitsbibliotheek Wageningen
UU FRW	Universiteit Utrecht Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
WFM	West-Fries Museum Hoorn
ZA	Zeeuws Archief, Middelburg

Beschrijving van de kaarten

- Jaartal: soms op de kaart, maar vaak uit andere bronnen afgeleid
- Actoren: tekenaar en evt. coauteurs, uitgever; voor biografische gegevens van de actoren, zie Donkersloot-de Vrij, *Repertorium van Nederlandse Kaartmakers 1500-1900*, 2003; hier heb ik een worddocument van; het zou goed zijn om een koppeling tussen dit document en onderstaande tabel aan te brengen
- Beschrijving:
 1. Titel: gebiedsomschrijving; cursief=titel die voorkomt op het kaartblad;
 2. Beschrijving van vervaardigingstechniek (manuscript of gedrukt), afmeting (hxb; indien twee afmetingen, dan afmeting binnen kaderlijnen en het hele kaartblad), schaal (indien in roeden, mijlen etc. dan aangegeven), oriëntatie (alleen indien noorden niet bovenaan)
 3. Annotaties over herkomst, doel, kenmerken, etc.
- Toegang:
 1. Verblijfplaats: archief, museum of particuliere verzameling, incl. catalogus- of inventarisnr.
 2. Literatuur
 3. Online toegang

Jaartal	Actoren	Beschrijving	Toegang
EILANDEN			
1518	Tekenaar: anoniem	Schetskaart van Texel	NA, collectie Hingman 2486 Literatuur: Schoorl (1975), <u>239-290</u> ; (1976),
1533	Tekenaar: anoniem	Kaart van het kweldergebied bij Stryp en Kinum Manuscript, 21x29, schaal niet te bepalen, het noorden onder Meer een geschreven verslag van een opmeting dan een kaart. Notities i.v.m. bedijkingplannen van de kwelder aan de zuidkant van Stryp en Kinum (zie kaart 1556, waarop 't Nije lant aangeduid). Opmetingen in opdracht van Cornelis van Bergen II, sinds 1529 heer van Terschelling	NA VTHR 4251 c (behorend tot archief heerlijkheid Terschelling 31) Literatuur: Zwaal (1984), p. 150-156 en (1989), p. 18-19); Schoorl (2000), p. 757-758; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 3
1540-1541	Tekenaar: Cornelis Claesz. (ook: Cornelis den Schilder) – Schilder	Kaart van het eiland Wieringen	
1548-1558/ca. 1566?	Tekenaar: Jacob Heeres - Landmeter	Kaart van Terschelling (Stryperpolder) manuscript, 30x42, zonder schaal (het eiland heeft lengte van ca. 47 cm) Stryperpolder met nadruk weergegeven. Kaart waarschijnlijk te maken met nieuwe inpolderingplannen na dijkdoorbraak van 1566	NA VTH 4251 b (archief heerlijkheid Terschelling 31) Literatuur: Avis (1934), p. 408; Zwaal (1983), (1984) en (1989), p. 18, 19, 112, 113; Schoorl (2000), p. 759; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 7
1552	Tekenaar – Jan van Scorel	Kaart van Texel en Zijpe vervaardigd t.b.v. de octrooi-aanvraag voor de eerste bedijking van het Zijpe	NA VTH 2486, collectie Hingman - Kaart is een van de topstukken van het Nationaal

	(1495-1562)	Manuscript, binnenste kader 78.5 x 240, buitenkant 240-243, schaal ca. 1:25.000, losse stukken papier ter grootte van ongeveer A3 zijn aan elkaar geplakt en geplakt op een linnen ondergrond (mogelijk bij de restauratie van 1976), decoratie (dijkwerkers met schoppen en karren, ruiters, zeescheepjes, etc)	Archief te Den Haag Literatuur: Westenberg (1961), 50, kaartfoto 3; Schoorl (1976b), 19; Donkersloot-De Vrij (1981), nr. 673; Schoorl (1990), 73- 74; Bremer (2002), 10-13 Online toegangen: zijpermuseum.nl/maps/1552_scorel/index.html hetopenboek.nl/htm/balladevantexel.htm
1561	Tekenaar: Lourys (Louris, Louwerijs, Laurens) Pietersz. (ook: Lau Hypoctrius) (...-1587) - Landmeter	Hermetingsregister van Texelse landen met kaartboek	NA Kap. StM 59a, fol. 222 -ro en -vo
1566	Tekenaar: Hendrik Jansz. Zeger - Landmeter geadmitteerd door het Hof van Friesland	Kaart van de Stryperpolder ('Nieulant') op Terschelling Manuscript, 30x21, schaal niet te bepalen, het noorden rechtsonder Schetskaart van het 'Nieulant' getekend op rechterhelft van een stuk papier van 21x42 cm. Aantekeningen over meting op achterzijde. Gemaakt op verzoek van drost van Terschelling i.v.m. herbedijkingsplan. Plan werd niet uitgevoerd i.v.m. oorlogsprikelen.	ARA VTH R 4251 D (archief heerlijkheid Terschelling 33); MBH K199 (foto) Literatuur: Zwaal (1983), met een transcriptie van de tekst op de kaart; Schoorl (2000), 728-761; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 8
1590	Tekenaar: mogelijk Arend van der Hooch	Kaart van Terschelling Manuscript, 38x43, zonder schaal (de lengte van het eiland is 45	NA VTH 4251 A (behorend tot archief heerlijkheid van Terschelling 34); MBH K191 (foto)

		<p>cm, het noorden onder</p> <p>Er ligt geen meting aan deze kaart ten grondslag. Eiland lijkt op een mosselschelp. Soortgelijke kaarten van Texel en Vlieland. Meeste nadruk op Stryperpolder. Kaart houdt verband met nieuwe bedijkingplan van 1590. De polder werd in 1602 opnieuw bedijkt. Deze kaarten behoren bij een rekest dat Arend van der Hooch Quirijns indiende bij de Staten van Holland, omdat hij de op de kaarten aangeduide slikken en ondiepe wateren in erfpacht wilde hebben om ze in te polderen.</p>	<p>Literatuur: Zwaal (1984), 114, 154-156; Schoorl (2000), 761; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 11</p>
1594	<p>Tekenaar: Pieter Bruynsz. (Bruinsz.) - Landmeter</p>	<p>Kaart van West-Vlieland en deel van Texel</p>	
1595	<p>Tekenaar: Gerrit Dirksz. (Gerardus Theodorus) Langedij(c)k, (1560/61-1624) – Landmeter, in vaste dienst van het Hoogheemraadschap van De Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland (1600)</p>	<p>Kaart van Texel</p>	<p>NA, VTH 2663 of 2665?, collectie Hingman</p> <p>Literatuur: De Bruin en Terra (1994), 30-45, m.n. 37</p>
1602-1603	<p>Tekenaar: Sybrandt Hansz. (1572/78-1647) – Landmeter. Geadmitteerd in Friesland. Tot 1605 wonende in Harlingen, daarna in Amsterdam. Zie ook zijn kaarten van gebieden in</p>	<p>Kaart van Terschelling, met bedijkte en te bedijken landen (waarschijnlijk op basis van een oudere kaart) – tekst in kader aan de rechterkant: "Beschrijvinghe van Schellinger lant ende vande nieuwe bedyckte landen met ook gelegentheyt van de buiten landen so noch onbedyckt leggen affgesien ende gemeeten met sypsche dyckroeden van 12 voeten ende yder voet van 12 duymen. By my Sybrandt Hansz geadmitteerde landmeeter vanden Hove van Vrieslant."</p>	<p>NA VTH 2730 (?); MBH K103 (kleurenfoto op ware grootte)</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (1981); Zwaal (1988) en (1989), 16-18, 34, 53, 56, 70, 114; Gorter en Muiser (1994), 24, 25; Schoorl (2000), 830-832; Donkersloot-de</p>

	Noord-Holland (1608, 1621)	<p>manuscript op perkament, gekleurd, 24x95, schaal 100 Zijpse roeden (= 2,3 cm), noorden rechtsboven</p> <p>Kaart heeft mogelijk gediend in proces dat de bedijkers, de Amsterdamse koopman Croock en co.) in 1603 voerden bij het Hof van Holland i.v.m. de bedijking van de Grië. De Friese heren, de geërfden van Oosterend en de kerk beweerden dat de Grië hen toebehoorde. De kaart geeft veel meer topografische informatie over Terschelling dan alle voorgaande en is daarom van groot belang voor historisch-topografische documentatie van het eiland.</p>	<p>Vrij (2002), nr. 12</p> <p>Online toegang: schylge.com/geschiedenis_natuur_milieu/terschellinger_historie/thien03.php</p>
1603	Tekenaar: Sybrandt Hansz.	<p>Kaart van Oosterend en de Grië</p> <p>manuscript, op perkament (?), 18,5x27, schaal 100 Zijpse roeden (= 2,4 cm), noorden rechtsboven</p> <p>Kaart houdt verband met de bovengenoemde zaak (1602)</p>	<p>RWT 22.0005 (zwart-wit kopie op ware grootte); locatie origineel is onbekend;</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 13</p>
1616	Tekenaar: Anthonius (ook Anthonie Adriaansz.) Metius (1571/82-1648) - Landmeter, militair-ingenieur (1605-1644 of later)	<p>Kaart van Texel (kopie ca. 1640 door Johan van Teylingen)</p> <p>Schoorl (1999, 1), 96 stelt dat de kaart wordt bewaard in Oostenrijkse Nat. Bib., Atlas van der Hem, deel XV, nr. 70 en dat Jan Dirksz. Zoutman er in 1664 een kopie van maakte. Maar Schoorl stelt dat de kaart dateert van 1527, wat onmogelijk lijkt</p>	
1668	Tekenaar: Dirck (Pietersz.) Abbestee (1615/17-1688) – Landmeter, tevens notaris, secretaris en rentmeester van de heerlijkheid	<p>Kaart van oostelijk deel van Terschelling</p> <p>Manuscript, gekleurd, 20x44, schaal 200 Geestmerambachtse roeden (=12,5 cm), noorden nagenoeg boven</p> <p>De in 1663 aangelegde vogelkooi is prominent aanwezig. De</p>	<p>NA VTH 2731; RWT 1668.001 (reproductie uit 1976); MBH K192 (foto)</p> <p>Literatuur: Van Dieren (1986-2), 71-72; Schoorl (2000), 849; Donkersloot-de Vrij</p>

	Callantsoog. Vooral bekend vanwege zijn werkzaamheden i.v.m. de kustverdediging in de Kop van Noord-Holland	kaart is misschien gemaakt in verband met bezwaar tegen de vogelkooi door Tjalling van Sixma (GA Amsterdam, notarieel archief 2773, folio 327, verklaring betreffende de vogelkooi van Cornelis Berck, d.d. 20 april 1665), omdat door de kooi aangetrokken vogels schade zouden toebrengen aan zijn oogst. Mogelijk is er een proces geweest waarbij de kaart als toelichting diende.	(2002), nr. 19
1676	Jan Diksz. Zoutman	Kaart van zuidwestelijk deel Terschelling en het Vlie Manuscript, gekleurd, 34x45 (38x49), schaal 200 Rijnlandse roeden (= 6,5 cm), het noorden linksboven Kopie van een deel van kaart van het Vlie (1676). Doel onbekend.	NHA, collectie Rijkswaterstaat 966 Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 21
ca. 1688	Tekenaar: Abram Bleuse (Bluze, Bluzé) - Landmeter. Secretaris en kastelein van de Hondsbosse Tekenaar: Isaac(q) (Abrahamus) Harinckhuijsen (Haringhuyzen) - Landmeter Tekenaar: Adriaen van Twuyver - Landmeter	Kaarten van deel van Texel, 't Eyerland en West-Vlieland, Vlieland en West-Terschelling e.o.	
ca. 1725	Tekenaar: ?	Kaart van Texel - Detail van een grote wandkaart van Noord- en Zuid-Holland Getekend naar een oorspronkelijk kaart van J.A. Colom uit 1691	Collectie Maritiem en Jutters Museum, Texel Online toegang

			hetopenboek.nl/historischepagina.htm
1728	Tekenaar: anoniem	West-Terschelling e.o Manuscript, 32x42, zonder schaal, het noorden linksonder Een uit het hoofd getekende kaart die de situatie rondom het door de zee bedreigde dorp West-Terschelling weergeeft. Waterdiepte gemeten tijdens laag water) in voeten en vaders gegeven. Bovenaan de kaart wordt gesproken over 'ons dorp', zodat de tekenaar een eilander schijnt te zijn. Mogelijke auteurs: David Claassen en Thomas Janssen Knoop, burgemeesters van het dorp. Mogelijk was de kaart een bijlage bij hun verzoek aan de Staten van Holland en West-Friesland om hulp (NHA, archief Gecommitteerde Raden in West-Friesland en het Noorderkwartier, 13 AQ 15-4-1728 t/m 26-6-1728)	NHA Atlas A (492.718 Ter) 1 (nieuw nr. 1404) Literatuur: Zwaal (1985-2), 76-82; Schoorl (2000), 866; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 29.
1728	Tekenaar: vermoedelijk Cornelis Velsen (1703-1755)-Landmeter, geadmiteerd in Holland (1720)	Kaart van de kuststrook van Zuidwest-Terschelling Manuscript, ongekleurd, 33x42, zonder schaal aanduiding, het noorden linksonder Kaart komt samen met een vergelijkbare maar kleinere en schetsmatiger kaart (19x31) ingebonden voor in een band met archivalia uit eerste helft 18 ^e eeuw. Betreft bijlagen bij notulen van de commissarissen voor de werken aan Den Helder en de eilanden Texel, Vlieland en Terschelling (archief Staten van Holland). Cornelis Velsen, Pieter Muller, Simon Leening, Willem van Diede en Nicolaas Cruquius deden in 1728 onderzoek naar kustafkalving bij dorp West-Terschelling.	NA, archief Staten van Holland, inv. nr. 3925a Literatuur: Schoorl (2000), 863, 867-872; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 30
1728	Tekenaar: Nicolaas Samuel Cruquius (Kruik, Kruckius) (1678-1754) - Landmeter.	Kaart van de kuststrook van Zuidwest-Terschelling Manuscript, gekleurd, 30x37 (32x40), schaal 300 Rijnlandse	GA Haarlem, kaartenverzameling 51-158; MBH K73 (foto)

	Waterbouwkundige	roeden (=11 cm) De nauwgezette kaart bevat Cruquius' plan voor het leggen van een dam aan de zuidwestkant van het eiland. Gemaakt in opdracht van de Staten van Holland nadat burgemeesters van West-Terschelling eerder dat jaar alarm hadden geslagen over de situatie (zie boven).	Literatuur: Zwaal (1989), 58, 60-61, 102, 117; Schoorl (2000), 863; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 31
ca. 1730	Tekenaar: P.W. Donama	Kaart van Schiermonnikoog en wijde omgeving	
1731	Tekenaar: Pieter de la Rive (ook: P. Larive) - Militair-ingenieur vanaf 1711	Kaart van Ameland	Facs. uitg., Groningen, 1964, waarbij G. Overdiep de toelichting schreef
1734	Tekenaar: Jan Wonder Muller (1715-1753) - Landmeter. Opziener van 's Lands Werken in Noord-Holland (1735-1753)	Kaart van West-Vlieland	
ca. 1740	Tekenaar: Jan Anthony Caldenbach (Kaldenbach) - Militair-ingenieur vanaf 1742	Kaart van Ameland en Schiermonnikoog	
1749	Tekenaar: Frans de Mutzert (Mutserdt) Aartsz. – Landmeter, toenmalige Opzichter over 's Lands Zeeweringen aan Den Helder	Kaart van het westelijke einde van Terschelling Gedrukt, 49x60 (52x62), schaal 120 Rijnlandse roeden (=7 cm) (ca. 1:6000), het noorden linksonder Verschil tussen de beide drukken is dat de eb- en vloedlijn en de projectlijn (d-e) op de Middelplaat zijn toegevoegd, nadat	NA, archief Staten van Holland, inv.nr. 3925, fol X, VTH 2733 en 2732 (manuscript-voorontwerp van De Mutzert), genie Archief g.27 (3 exemplaren); GA Haarlem, inv. Enschede, kaart nr. 159; UBW CB kaart Ct 77 en Ct

	<p>Gegraveerd door David Koster (1750, 1751)</p> <p>Uitgave: bij Landsdrukkerij Den Haag, tweemaal, in 1750 en 1751</p>	<p>nieuwe dieptepeilingen plaatsvonden in 1751. De kaart markeert het begin van een reeks werken die in het midden van de 18^e eeuw werd uitgevoerd om West-terschelling te beschermen tegen de zee. Zie hiervoor de technische detailkaarten in UBL BN 32-97 t/m 103</p>	<p>Atlas II, 22; NHA A (492.718 Terschelling) en RWS 968; WFM, kaart nr. 118; UBL BN 32-96; UU FRW collectie Moll 268 (gedrukte versie 1751); MBH K45 (meerdere exemplaren); Hoogheemraadschap van Rijnland te Leiden, kaart A 1989; UBA 62-23-08 en 09</p> <p>Literatuur: Smit (1971), 85; Van den Brink (1988) en (1998), 171 (nr. 35), 172 (nr. 41), 173 (nrs. 47 t/m 53); Zwaal (1989), 60-61, 118 en (1998), 9-11; Schoorl (2000), 859, 867-876, 927 (noot 100); Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 32</p>
1751	<p>Tekenaar: Matthijs den Berger - Landmeter</p>	<p>Kaart van het Horntje (Texel)</p>	
1756	<p>Tekenaar: Jan (Willemsz.) Harge (1703-1757) - Landmeter</p>	<p>Kaart van West-Vlieland</p>	
1759	<p>Tekenaar: Pieter Harge – Landmeter, Opziener van 's-Lands Werken (1757-1760)</p>	<p>Kaart van het westelijke einde van Terschelling</p> <p>Manuscript, gekleurd, 48x65, schaal 200 Rijnlandse roeden (=15,7 cm), het noorden rechtsboven</p> <p>Laatste kaart uit de reeks die in 1728 begon met enkele plankaarten (zie boven), die verband hielden met de kustverdediging van West-Terschelling. Voor het eerst is de in</p>	<p>NA VTH 2735; MBH K193 (foto)</p> <p>Literatuur: Zwaal (1989), 60-61; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 33</p>

		1753-1758 over de Middelpmaat aangelegde stenen dam voor de baai van Terschelling weergegeven	
1780-1782	<p>Tekenaar: Jan Hendrik (Johan Heinrich) Hottinger (1751-1823) - Militair-ingenieur.</p> <p>Tekenaar: George Frederik Smedecken - Militair-ingenieur sinds 1777</p>	Kaart van Den Helder e.o. en Texel	
1794	<p>Tekenaar: Jan Peereboom Boudewijnsz. (1767-1826) – Landmeter, geadmitteerd in Holland (1790)</p> <p>Gegraveerd (1802) door Daniel Veelwaard</p>	<p>Kaart van Terschelling</p> <p>Gedrukt, 28x41 (41x53), schaal 2000 Rijnlandse roeden (= 10,1 cm) (ca. 1:75.000)</p> <p>Peereboom was in het begin van zijn loopbaan belast met de ordening van de kaartencollectie van de Gecommitteerde Raden in Hoorn. Hij merkte dat goede kaarten van Vlieland en Terschelling ontbraken. In 1794 kreeg hij toestemming om de eilanden te karteren. Hij deed dit met assistent Cornelis de Haas Csz. en enkele medewerkers. Kaart geeft goed overzicht en heeft grote meetkundige nauwkeurigheid. Oudste <i>gedrukte</i> kaart van Terschelling. Soortgelijke kaarten van Vlieland (1803), Ameland (1809), Schiermonnikoog (1809)</p> <p>Handgetekende versies van deze kaart: UBL BN 32-90 (31x43/37x48, met op de kaart rode dieptecijfers en hoog- en laagwaterlijnen; NA OSK T7 (door H. of M. Barthold nagetekende en vergrootte kaart, 52x83, schaal 1:36.800); NA VTH 2736a</p>	<p>UBL BN 32-89; NA VTH 2737; NHA, collectie Rijkswaterstaat 969; GA Haarlem, kaart 51-697; UU FRW VIII b.j.8 en collectie Moll 95; MBH K235 (foto)</p> <p>Literatuur: Koenders (1986), 69; Zwaal (1989), 20-21; Schoorl (2000), 885, 888; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 38.1 en 38.2</p>

		(door Ns Petersen in 1796 nagetekende en vergrootte kaart, 53x83, met een vel met 'profilen der dykagien van het eiland Terschelling' (VTH 2736)	
1794	Idem	<p>Kaart van West-Terschelling</p> <p>Gedrukt, 24x35 (42x52), schaal 100 Rijnlandse roeden (= 5 cm), het noorden iets rechtsboven</p> <p>De kaart geeft een goed overzicht van dorp en wadkustformaties</p> <p>Handgetekende versies van deze kaart: UBL BN 32-91 (zelfde kaart, met rode dieptecijfers ten zuiden van de verlengde dam en de grote rijs- en stenen dam); NHA, collectie Rijkswaterstaat 976 (een vergrootte, zorgvuldig getekende en ingekleurde kopie door W. van Rees uit 1817, 39x56, met toevoeging van dieptepeilingen in de haven); RAF 11.911, 11.915; NA VTH 2739 (door P. de Leeuw, met aanvullingen tot 1801), VTH 2740 (met aanvullingen tot 1803), VTH 2743 (door C.I. Bolten, 1816, met aanvullingen)</p>	<p>UBL BN 32-90; MBH K36; Tresoar 11.916; GA Haarlem, kaart 51-698; NHA, collectie Rijkswaterstaat 977 en 978 (met aantekeningen uit 1818 betreffende peilingen in de haven)</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 39.1 en 39.2</p>
1804	<p>Tekenaar: Cornelis Boling - Landmeter. Functionaris bij waterstaat</p> <p>Tekenaar: Leendert II den Berger – Landmeter, geadmitteerd in Holland (1807)</p>	Kaart van Vlieland	

1807	Tekenaar: Cornelis Boling	Kaart van Texel	
	Tekenaar: Leendert II den Berger – Landmeter, geadmitteerd in Holland (1807)	Kaart van Terschelling De kaart staat niet genoemd in Donkersloot-de Vrij (2002)	
1809	Tekenaar: Pieter Adrianus Overduyn – Landmeter, geadmitteerd in Holland (1806) Graveur: D. Veelwaard (1769-1821)	Kaart van Ameland	
1809	Tekenaar: Pieter Adrianus Overduyn – Landmeter, geadmitteerd in Holland (1806) Tekenaar: Leendert II den Berger – Landmeter, geadmitteerd in Holland (1807)	Kaart van Schiermonnikoog	
1809	Tekenaar: Leendert II den Berger – Landmeter, geadmitteerd in Holland (1807)	Kaart van Rottum	

1811	Tekenaar: Pieter Jacobus Ackermans (1782-1856) – militair-ingenieur, kapitein der Genie in Frans-keizerlijke dienst	<p>Kaart van Vlieland, Terschelling e.o.</p> <p>.....</p> <p>Kartering vond plaats i.v.m. militaire verdediging van het waddengebied</p> <p>Vergelijking met de kaart van Boling heeft (nog) niet plaatsgevonden</p>	<p>Archief van de Services Historiques de l'Armée in Chateau de Vincennes bij Parijs</p> <p>Literatuur: J. Belonje, <i>De Miedbringer</i> (dec. 1982), met afbeelding van de kaart; Donkersloot-de Vrij (2002), genoemd onder nr. 43</p>
1811	Tekenaar: Cornelis Boling	<p>Kaart van Terschelling</p> <p>Manuscript, ongekleurd, 22x97 (31x101), schaal 2300 mètres (= 9,7 cm)</p> <p>Waddenzeedijk (Zuiderdijkage) onderverdeeld in segmenten, aangeduid met Romeinse cijfers. Buitendijkse gronden aangegeven. Eerste in een kleine reeks kaarten van Terschelling die Boling als waterstaatsfunctionaris maakte tussen 1811 en 1814, toen Terschelling hoorde bij 'Departement de la Frise'</p>	<p>NA VTH 2741A; MBH K195 (foto)</p> <p>Literatuur: Zwaal (1990), 56; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 42</p>
1813	Idem	<p>Kaart van gedeelte van Terschelling (West-Terschelling en de Bosplaat ontbreken)</p> <p>Manuscript, spaarzaam gekleurd, 45x96, schaal 2400 mètres (= 16,4 cm), noorden nagenoeg boven</p> <p>Nauwkeurige kaart, met enkele latere toevoegingen. Gemaakt in kader van onderzoek van Peereboom naar mogelijk herstel van de Waddenzeedijk. Peereboom rapporteerde hierover aan inspecteur-generaal van de Waterstaat, A.F. Goudriaan in</p>	<p>NHA, collectie Rijkswaterstaat 972; MBH K194a, b (foto)</p> <p>Literatuur: Zwaal (1990), 58, 111; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 44</p>

		<p>Kampen. Geaccentueerd zijn de laagten (drasgebieden) en duinen; akkers en bosschages gestileerd. Dwars op het eiland langs vijf meetlijnen een waterpassing uitgevoerd. Rode cijfers duiden ligging boven 'volzee' aan en zwarte daar beneden</p> <p>IN NA (VTH 2742 en 2742A) twee versies van dezelfde kaart met titel en toponiemen in het Frans , eveneens uit 1813. Mogelijk zijn dit de net-exemplaren en is bovenbeschreven kaart in het NHA Bolings voorontwerp</p>	
1813	Idem	Kaart van Ameland	
1816-1818	Tekenaar: anoniem (naar Boling, 1813, misschien gekopieerd en bewerkt door W. van Rees)	<p>Kaart van gedeelte van Terschelling</p> <p>Manuscript, gekleurd, 36x91 (38x93), schaal 500 Rijnlandse roeden (=13 cm)</p> <p>Exacte, fraai getekende kopie van Bolings kaart uit 1813. Met een stippellijn is het geplande tracé van de in 1818 aangelegde binnendijk weergegeven.</p> <p>Voor een bewerkte kopie van een vergelijkbare kaart van Boling uit 1814, zie G. Smit (1971), kaartnr. 5, 24x76)</p>	<p>NHA, collectie Rijkswaterstaat 973; MBH K31 (zwart-wit foto op ware grootte)</p> <p>Literatuur: Zwaal (1990), 11; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 45</p>
1818	Tekenaar: A. Kramer – onbekende kaarttekenaar	<p>Kaart van Terschelling</p> <p>Manuscript, ongekleurd, 34,5x43,5 (50x60), schaal 2000 Rijnlandse roeden (= 10 cm)</p> <p>Visueel aantrekkelijke kaart. Rechtsonder in een kolom: tonnen en bakens (met cijfers aangegeven) in het Russische Gat en het</p>	<p>UBL BN 32-92; MBH K274 (foto)</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 46</p>

		Terschellingergat en de merken (met letters aangegeven) bij West-Terschelling. Nieuw detail is de 'nieuw aangelegde dijk in het jaar 1818	
1823	Tekenaar: Adr. Kommers Pz. – ingenieur van de Waterstaat	Kaart van gedeelte van Terschelling, met nadruk op de waddenzeedijk Manuscript, spaarzaam gekleurd, 42x93, schaal 400 Rijnlandse roeden (= 10 cm), 1700 Ellen (= 11,6 cm) Gebruik gemaakt van kaart Boling 1813	NHA, collectie Rijkswaterstaat 983 Literatuur: Zwaal (1989), 46 en 47; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 47
Kort voor of in 1823	Tekenaar: P.T. Grinwis – ingenieur bij de Waterstaat	Kaart van West-Terschelling e.o. Manuscript, gekleurd, 47x63 (52x65), schaal 1:5000 Kaart is waarschijnlijk de eerste in een serie kaarten die verband houden met de verbetering van de haven van Terschelling, waarvoor in 1821 eerste plannen werden gemaakt (NA, archief Ministerie van Binnenlandse Zaken 1813-1830 Waterstaat 1244). Nauwkeurig beeld van dorp en omgeving. Op deze kaart is het havenproject nog niet aangegeven. Op vrijwel identieke kaarten door Grinwis uit 1823 (NHA, collectie Rijkswaterstaat 985 en 987) is dit wel het geval. Dit geldt ook voor twee kleinere detailkaart (NHA, collectie Rijkswaterstaat 988 en 989). Zie verder kaart Van der Sterr, 1831	NHA, collectie Rijkswaterstaat 986 Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 48.1
1825	Tekenaar: anoniem (mogelijk Grinwis)	Kaart van de waddenzeedijk van Terschelling met dijkdoorbraken	NHA, collectie Rijkswaterstaat 990 (nr. 991 is dito kaart, 28x85) Literatuur: Zwaal (1990), 161-166;

		<p>Manuscript, spaarzaam gekleurd, 25x72 (27x74), schaal 1:20.000</p> <p>Dijk met acht doorbraken en twee gedichte braken, alsmede zuidelijke rand van de duinen. De kaarten 990 en 991 verschillen enigszins. Op kaart 990 komen rode cijfers (1-68) voor en bepaalde dijksegmenten zijn rood gekleurd. Kaart nr. 991 heeft geen cijfers maar langs de gehele dijk letters (A t/m Z en a t/m l). De letters geven de plaatsen aan waar grondboringen zijn gedaan. Soortgelijke kaarten in dezelfde tijd van Texel en Wieringen.</p>	Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 49
1831	Tekenaar: Cornelis van der Sterr – opzichter van de Waterstaat in Noord-Holland	<p>Kaart van de haven van West-Terschelling</p> <p>Manuscript, gekleurd, 62x97 (63,5x100), schaal 1:2000</p> <p>Kaart met diverse aantekeningen (tot rond midden 19^e eeuw) betreffende de uitvoering van de havenwerken. Zie voorgaande kaart Grinwis, 1823. Zie ook NHA, collectie Rijkswaterstaat 997 (soortgelijke kaart, waarvan deel is afgeknipt) en nrs. 999, 1000, 1001, 1004, 1005 (bijbehorende technische tekeningen)</p>	<p>NHA, collectie Rijkswaterstaat 998; RWT 210 (duplicaat door Van der Sterr)</p> <p>Literatuur: Zwaal (1989), 60-61 (nr. 6) en 118; Schoorl (2000), 883, 890 (met de afbeelding van een kaart van J. van der Vecht uit 1866); Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 48.2</p>
1835	Tekenaar: J.J. (of J.E.) Kikkert – notaris op Texel	Twee kaarten van Texel	Online toegang: hetopenboek.nl/htm/historietexel06.htm
1837	Tekenaar: Alexander Bastiaan Mentz (1816-1887)-waterstaatsingenieur, burgemeester en dijkgraaf	<p>Kaart van de waddenzeedijk van Terschelling</p> <p>Manuscript, gekleurd, twee keer twee bladen van 27x200 en 27x253, schaal 1:2500, het noorden iets rechts</p>	NHA, collectie Rijkswaterstaat 1002 (1 en 2) en 1003 (1 en 2); GA Terschelling, archief Terschellingerpolder nr. 57 (deelblad van meest westelijke dijktraject)

	van Waterschap De Terschellingerpolder (1860-1876)	<p>Zeer grote kaart met nauwkeurige topografie in omgeving van de nieuwe dijk (dijkputten, wielen, etc.). Met aantekeningen uit periode 1840-1864</p> <p>Maakte vader Dirk Mentz (1785-1847) in 1839 nogmaals een kaart van de Waddenzeedijk op Terschelling? Zie Donkersloot-de Vrij, <i>Repertorium</i>, 134.</p>	<p>en polder Nieuwland); MBH K245-I (het oostelijke blad)</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 52</p>
Ca. 1840-1850	Tekenaar: anoniem (vermoedelijk een ambtenaar van de Waterstaat)	<p>Kaart van gedeelte van Terschelling met buitendijkse gronden</p> <p>Manuscript (zwarte en rode inkt), 43x77, schaal 1:25.000</p> <p>Plankaart van niet uitgevoerde bedijking waardoor Terschelling ruim tweemaal zo groot geworden zou zijn. Zie ook kaart De Kruijff, 1847.</p>	<p>NHA, collectie Rijkswaterstaat 1014</p> <p>Literatuur: Donkersloot-deVrij (2002), nr. 54</p>
1846	Tekenaar: J.J. (of J.E.) Kikkert – notaris op Texel	Kaart van Texel met ingedijkte polders	
1847	Tekenaar: o.l.v. E. de Kruijff – waarschijnlijk waterstaatsingenieur	<p>Kaart van gedeelte van Terschelling met inpolderingplan buitendijkse gronden</p> <p>Manuscript, 51,5x83 (53x85), schaal 1:25.000</p> <p>Accent ligt op de waddenzeedijk en aangrenzende kwelders. Ten zuiden van de Grië en het begin van de Bosplaat is een groot bedijkingplan in rood aangegeven dat nooit is uitgevoerd. Het plan dateert van voor de bedijking van de Stryperpolder ('t Nieuwland) in 1858</p>	<p>NHA A(492.718)6 (oud nummer) en collectie Rijkswaterstaat 1015 (vrijwel identieke, ongesignde kaart)</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 55</p>

1850	<p>Tekenaar: Pieter Harme Witkamp – autodidact-geograaf en historicus. Talrijke geografische artikelen, boeken en atlassen. Vervaardigde vanaf 1856 veel schoolkaarten. Bekend is zijn sterfte-atlas van Nederland (1866)</p> <p>Graveur: D. Veelwaard</p> <p>Uitgave: C.I. Brinkman en de Gewestelijke Vereniging Noord-Holland van het Nederlands Onderwijzers Genootschap (1850)</p>	<p>Kaart van Terschelling</p> <p>Gedrukt, 15x18,5 (17x21), schaal 1 uur gaans (=2,5 cm) (ca. 1:200.000)</p> <p>Globaal, niet erg nauwkeurig overzichtskaartje, met een stukje van Friese kust. Kaart komt voor als nr. 10 in deel III (atlas van Noord-Holland in 14 kaarten) van de schoolatlas <i>Landkaarten</i> (uitg. Gewestelijke Vereniging Noord-Holland van het Nederlands Onderwijzers Genootschap)</p>	<p>UBL BN 32-93; UBA 61-31-08, 61-31-09 en de complete atlas, vermoedelijk verschenen in 1866 met latere druk van het kaartje uit 1861 (675 B 45)</p> <p>Literatuur: Koeman, (1967-1971), deel III, 22; Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 56</p>
1850	<p>Tekenaar: W. Peyma –</p> <p>Uitgave: D. Meindersma Wz. (drukker), H.B. Klaasz. (uitgever), Leeuwarden (1850)</p>	<p>Kaart van Ameland met de verbinding met de vaste wal</p>	
1850	<p>Tekenaar: W. van Peyne</p> <p>Uitgave: R. Posthumus,</p>	<p>Kaart van Ameland</p>	

	(1850)		
1861	Tekenaar: Jan Gorter – opzichter van de Waterstaat	<p>Kaart van Terschelling, met aanduiding strandpalen geslagen in 1858</p> <p>Manuscript, gekleurd 36x103 (38x106), schaal 1:25.000, het noorden iets rechtsboven</p> <p>Beplanting van het duingebied in aparte legenda toegelicht. Met rood is aangegeven welk deel van het eiland onderloopt bij hoge stormvloed. De in kaart gebrachte strandpalen zijn opvolgers van palen uit 1769 en 1848-1849. Wellicht heeft Gorter zich gebaseerd op de manuscriptkaarten voor de Topographische en Militaire Kaart van Nederland (in druk verschenen tussen 1856 en 1864 op schaal 1:50.000), zie overzicht seriële kaarten</p>	<p>RWT 364</p> <p>Literatuur: Swart (1998); Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 57</p>
?	<p>Guitje Klaas van Dijk (1833-1912) - Volgde in 1865 zijn vader op als voogd van Rottumeroog</p> <p>Uitgave: Wed. E. Spanier en Zn., Den Haag (....)</p>	Kaart van Rottumeroog	
1866	?	Gemeentekaart van Texel (kadastrale kaart?)	
1885	Tekenaar: J.J. Bulkens – opzichter van de Waterstaat	<p>Kaart van Terschelling</p> <p>Manuscript, 40x122 (44x126), schaal 1:25.000</p> <p>In rode inkt meetlijnen op de kaart, m.n. in het duingebied.</p>	<p>RWT 560</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 60</p>

		Gestileerde verkavelingstructuur, niet waarheidsgetrouw	
1889	Idem	<p>Kaart van de duinen van Terschelling</p> <p>Manuscript, gekleurd, 31x78 (33x80), schaal 1:25.000</p> <p>Noordvaarder en Bosplaat ontbreken. Mate van begroeiing in de duinen is aangegeven. Polder bevat geen verkavelingstructuur. Waddenzeedijk heeft nadruk. Vergelijk soortgelijke kaart van Gorter (RWT 364, zie boven), RWT 569 (1887, 33x70, ongesigneerd) en RWT 720 (1887) en RWT 1190 (na 1893)</p>	<p>RWT 614</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 61</p>
1891-1893	<p>Tekenaar: J. C. Winterwerp – opzichter van de Waterstaat</p> <p>Terreinmetingen o.l.v. A. Keurenaer, de ingenieur van de Waterstaat, uitgevoerd door Bulkens en Winterwerp, opzichters van de Waterstaat</p>	<p>Kaart van Terschelling</p> <p>Manuscript, 61x200 (62,5x207), schaal 1:10.000, het noorden iets rechtsboven</p> <p>Zeer gedetailleerde en nauwkeurige kaart. Bevat meetlijnen van een driehoeksnet in het duingebied. Meetcijfers in legenda rechtsonder. Verkavelingstructuur van de polder aanwezig.</p> <p>Van de kaart is omstreeks 1900 een fotolithografische verkleining (schaal 1:20.000) gemaakt, 30x98 door firma Tresling & Co, Amsterdam – deze kaart ging dienst doen als toeristenkaart nadat hij door de eigenaar van hotel Oepkes in de handel werd gebracht –exemplaren van deze kaart: RWT 675, 688, 720, 1190; MBH K93a t/m K93e</p> <p>Eén van de exemplaren in MBH bevat een interessante, later toegevoegde legenda (wellicht omstreeks 1920), met o.a. terrein van de Waterstaat, grens Natuurmonumenten, beplanting,</p>	<p>RWT 687</p> <p>Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 62.1 en 62.2</p>

		grasland, bouwland, kwekerij, wegen, waterleiding. Als natuurmonumenten zijn aangegeven: Noordvaarder, Koegelwieck en Bosplaat	
1893	Tekenaar: T.C. van der Sterr – in 1893 wonend in Hoorn op Terschelling, vermoedelijk familie van Cornelis van der Sterr (opzichter van de Waterstaat; zie kaart haven West-Terschelling 1831)	Kaart van Terschelling Manuscript, ca. 25x100, schaal 1:25.000, het noorden iets rechtsboven	MBH K100 (zie ook K63: West-Terschelling tot aan de Nieuwedijk, getekend door T.C. van der Sterr Literatuur: Donkersloot-de Vrij (2002), nr. 63